

Triết lý Thiền của Trần Thái Tông qua bài thơ "Gửi nhà sư Đức Sơn ở am Thanh Phong"

ISSN: 2734-9195

10:15 18/11/2024

Bài thơ không chỉ là những dòng chữ khô khan, mà thực sự là nhịp đập của tâm hồn con người, nhẹ nhàng và từ tốn hướng dẫn người đọc vào hành trình sâu lắng khám phá bản sắc nội tâm của chính mình.

Tác giả: **Tôn Nữ Thị Tường Vy (Thích nữ Thông Diệu)**

Học viên Cao học Khóa II, chuyên ngành Văn học Phật giáo, Học viện PGVN tại Huế

寄清風庵僧德山
風打松關月照亭
心期風景共凄清
個中滋味無人識
付與山僧樂到明

Phiên âm

Ký Thanh Phong am tăng Đức Sơn
Phong đả tùng quan nguyệt chiếu đình,
Tâm kỳ phong cảnh cộng thê thanh.
Cá trung tư vị vô nhân thức,
Phó dữ sơn tăng lạc đáo minh.

Dịch nghĩa

Gửi nhà sư Đức Sơn ở am Thanh Phong
Gió đập cổng thông, trăng sáng trước sân,
Lòng hẹn với phong cảnh cùng trong sạch lặng lẽ.
Bao nhiêu thú vị trong đó không ai hay,
Mặc cho nhà sư trong núi vui đến sáng.

Dịch thơ: Nguyễn Đồng Chi

*Gió đập cửa thông, trăng lấp lánh,
Lòng đây, cảnh đấy cùng thanh vắng.
Bao nhiêu thú vị chẳng ai hay,
Mặc kệ cho sự vui đến sáng.*

Mở đầu

Giữa dòng chảy không ngừng của cuộc sống hối hả, có những khoảnh khắc tĩnh lặng mà ta bỗng dừng lại, để lắng nghe âm thanh của thiên nhiên hòa quyện cùng nhịp thở của tâm hồn. Bài thơ Gửi nhà sư Đức Sơn ở am Thanh Phong của Trần Thái Tông không chỉ đơn thuần là một tác phẩm nghệ thuật mà còn là một khoảng lặng mang đầy tính chiêm nghiệm, nơi mà vẻ đẹp của núi rừng được tái hiện một cách sống động và hàm chứa những triết lý thiền sâu sắc.

Trong không gian tĩnh mịch của thiên nhiên, tác giả không chỉ khéo léo khắc họa cảnh sắc hữu tình mà còn dệt nên những suy tư thâm trầm về kiếp nhân sinh và sự giao hòa giữa con người và vũ trụ. Mỗi câu thơ, như những nhánh cây đung đưa trong gió, dẫn dắt người đọc khám phá chiều sâu của tâm hồn và khát vọng tìm về sự thanh tịnh. Hình ảnh “*gió đập cổng thông, trăng sáng trước sân*” mở ra một bức tranh vừa sinh động vừa huyền ảo, nơi mà lòng con người được ví như một chiếc gương trong trẻo, có khả năng phản chiếu mọi vẻ đẹp của cuộc sống.

Trong cảnh sắc thanh tĩnh ấy, một vẻ đẹp kỳ diệu ẩn chứa dưới những dòng chữ, có bao nhiêu điều thú vị nhưng lại được giấu kín, chỉ có duy nhất nhà sư trong chốn núi rừng mới thấu hiểu và cảm nhận được. Ngôn ngữ của bài thơ, tinh tế và sâu sắc, không chỉ đơn thuần vẽ nên bức tranh thiên nhiên mà còn mở ra một cuộc đối thoại giữa con người với thiên nhiên, giữa tâm hồn với chính bản thân mình. Qua đó, tác phẩm giống như một hành trình chiêm nghiệm đầy cảm xúc và ý nghĩa, khuyến khích người đọc dừng lại, ngẫm nghĩ và cảm nhận những điều nhỏ bé mà sâu sắc trong cuộc sống này:

*“Gió đập cổng thông, trăng sáng trước sân,
Lòng hện với phong cảnh cùng trong sạch lặng lẽ.
Bao nhiêu thú vị trong đó không ai hay,
Mặc cho nhà sư trong núi vui đến sáng.” [11, tr. 21.]*

1. Môi trường thiền định

Trong khúc giao hòa của thiên nhiên, những hình ảnh thơ mộng như “*gió đập cổng thông*” và “*trăng sáng trước sân*” không chỉ đơn thuần là những nét chấm

phá tuyệt đẹp mà còn hòa quyện thành những nhạc điệu thanh tịnh, như một bản hòa ca ngọt ngào của vũ trụ. Gió, với hơi thở nhẹ nhàng, mang theo những âm điệu êm ái, giống như những khúc nhạc ru hòa vào lòng người, khiến tâm hồn lặng lẽ thưởng thức và thư giãn. Ánh trăng dịu dàng, lung linh chiếu rọi, vẽ nên một bức tranh tĩnh lặng, đưa con người vào một không gian yên ả thanh bình, nơi mà tâm thức có thể lắng lại, tách biệt khỏi những lo âu, muộn phiền của cuộc sống thường nhật.

Trong trạng thái thiền định, thiên nhiên không chỉ đóng vai trò là bối cảnh mà còn trở thành người bạn đồng hành thân thiết, mở ra cánh cửa dẫn lối vào sự an bình nội tại. Những khoảnh khắc như vậy không chỉ làm sáng tỏ vẻ đẹp tiềm ẩn của trần thế, mà còn thắp lên ngọn lửa kết nối sâu sắc với vũ trụ xung quanh. Đó là một sự nhắc nhở quý giá rằng, để thăng hoa trong từng giây phút thiền định, tâm hồn con người cần phải trở về với những giá trị giản dị, hòa quyện với thiên nhiên và tìm kiếm sự tĩnh lặng giữa dòng đời huyên náo. Như vua Trần Nhân Tông, cũng từng chỉ ra rằng thiền chính là sự bình lặng trong tâm hồn *“khi ta tiếp xúc với muôn vật mà tâm tĩnh lặng, không khởi lên bất cứ sự ái thù nào đối với chúng, đó gọi là thiền, chứ thiền ở đâu nữa mà tìm kiếm ...”*[6, tr. 41.] Chính trong những giây phút tĩnh lặng ấy, chúng ta mới có thể lắng nghe được tiếng nói bên trong, kết nối với bản ngã chân thật của mình, từ đó hướng đến một cuộc sống trọn vẹn và ý nghĩa hơn.

Bài thơ:

“Gửi nhà sư Đức Sơn ở am Thanh Phong”

寄清風庵僧德山
風打松關月照亭，
心期風景共淒清。
個中滋味無人識，
付與山僧樂到明。

2. Tâm thức trong sạch

Câu thơ *“lòng hện với phong cảnh cùng trong sạch lặng lẽ”* như một nhạc điệu hòa quyện giữa tâm hồn con người và cảnh sắc bao la của thiên nhiên, thực sự mở ra một không gian thần thánh, nơi con người có thể hòa quyện với vũ trụ, cảm nhận sâu sắc sự tĩnh lặng trong từng giác quan. Từ trong sự tĩnh mịch ấy, thiền sư không chỉ đơn thuần là người quan sát, mà đã trở thành một phần của vũ trụ, nơi tâm thức trong sạch không bị bụi trần vương vấn, như một dòng suối trong veo giữa núi rừng hoang dã. Chẳng khác nào *“ở nơi dục nhiễm mà không nhiễm, ở nơi đáng giận mà không giận, ở nơi si mà không si, thủ hộ sáu căn, thế nên gọi là tâm đã được điều phục nhu nhuyến”*[9, tr. 129.]

Thiên nhiên lúc này không chỉ là một bối cảnh tĩnh lặng, mà còn là một đối thoại thâm lặng, một bản hòa tấu của cảm xúc và tri thức, dẫn dắt con người trở về với bản thể nguyên sơ của chính mình. Qua những âm thanh nhẹ nhàng của gió thổi, tiếng chim hót hay hình ảnh bầu trời trong xanh, con người dường như được nhắc nhở về cội nguồn và những giá trị chân thực mà cuộc sống mang lại.

Trong khoảnh khắc của sự lặng lẽ, khi mọi ồn ào nhộn nhịp của cuộc đời bị lùi lại phía sau, con người nhận diện được những trạng thái tối thượng, giải thoát khỏi ngọn sóng xô bồ của vọng tưởng và tham ái. Bởi khi ta thấu tỏ sự thật của từng khoảnh khắc, *“sống và chết, được và mất, có và không, hơn và thua... chẳng qua chúng chỉ là những trò chơi biến ảo của tập khí vô minh, của truyền thống tâm thức vọng tưởng sai lầm về tự ngã.”* [5, tr. 11.] Đó chính là hành trình tìm về sự giác ngộ, nơi tâm hồn bừng sáng trước vẻ đẹp huyền bí của vũ trụ, như những vì sao lấp lánh giữa bầu trời rộng lớn. Ở đây, sự thấu hiểu bản thân chính là chìa khóa mở ra cánh cửa của tri thức; trong sự tĩnh tại đó, thế giới bên ngoài và bên trong không còn là hai thực thể tách biệt mà hòa quyện làm một, tạo nên một khúc nhạc thiền dạt dào, từng nốt tròn đầy, đưa ta gần gũi hơn với chân lý của cuộc sống. Sự giao thoa ấy không chỉ mang lại bình yên cho tâm hồn mà còn mở ra những hướng đi mới trong hành trình khám phá bản thân và mối quan hệ của con người với vạn vật, thúc đẩy một con đường sống đầy ý nghĩa và sâu sắc hơn.

3. Vô ngã và tịch lặng

Trạng thái vô ngã và tịch lặng rực rỡ được thể hiện một cách sâu sắc trong câu thơ: *“Mặc cho nhà sư trong núi vui đến sáng.”* Trong không gian tĩnh lặng của núi rừng, nơi mà mỗi âm thanh tự nhiên đều được tôn vinh, thiền sư hiện lên như một giọt sương mai, tinh khiết và dịu dàng, hòa quyện cùng muôn loài, tự do như làn gió thoảng. Ông không còn bị ràng buộc bởi những dục vọng, những

ham muốn vật chất, mà thay vào đó là một tâm hồn tràn đầy sự an lạc, tự tại. Chính vì lẽ ấy mà đức Phật dạy: *“Đất tâm nếu không, mặt trời trí tuệ tự hiện, như mây tan thì trăng hiện.”*[7, tr. 35.]

Khi nhắm mắt lại, ông không chỉ đơn thuần là nghe những âm thanh nhẹ nhàng của thiên nhiên mà thực sự hòa mình vào trong đó, sống trọn vẹn từng khoảnh khắc. Ông như dòng suối chảy, không bị giam cầm bởi những giới hạn của thời gian hay không gian, mà tự do vẫy vùng trong bản chất vĩnh hằng của vũ trụ. Như *“một đóa sen mọc lên trong nước, được nước nuôi dưỡng nhưng vượt trên mặt nước và không bị nước làm bẩn, đức Phật đã sinh ra trong thế gian, được thế gian nuôi dưỡng nhưng vượt trên thế gian và không bị thế gian làm ô nhiễm.”*[4, tr. 179.] Mỗi giây phút trong cuộc sống của ông chính là một bài học về sự buông bỏ, nơi mà cái tôi dần dần xóa nhòa trong những nhịp thở nhẹ nhàng của cuộc sống xung quanh.

Những giây phút tĩnh lặng ấy không chỉ dừng lại ở việc tìm kiếm an lạc, mà còn khắc sâu trong tâm thức của ông, thể hiện những giáo lý cốt lõi của thiền học. Nó mở ra con đường dẫn lối cho chúng ta khám phá tự do nội tâm, giúp chúng ta thoát khỏi những áp lực của xã hội đầy rẫy phù du. Cuộc sống của thiền sư trở nên nhẹ nhàng, trong trẻo như hương thơm của hoa dại, không vương bận bởi những toan tính thế gian. Chỉ còn lại sự bình yên, tự tại nơi nội tâm, như một dòng chảy vĩnh cửu của sự sống, khiến cho mỗi khoảnh khắc trở nên quý giá và đầy ý nghĩa.

4. Hòa nhập với tự nhiên

Bài thơ như một dòng suối trong trẻo, trôi chảy và tự nhiên, dẫn dắt tâm hồn hòa quyện với sự hùng vĩ của thiên nhiên, nơi mà mọi giới hạn của cái tôi cá nhân dần trở nên mờ nhạt. Khi nhà sư đứng giữa những ngọn núi trập trùng, ánh trăng tỏa rạng như vầng dương chiếu rọi vào tâm thức, ông không chỉ đơn thuần là một cá thể lẻ loi trên thế gian này mà thực sự trở thành một phần của vũ trụ vô cùng rộng lớn, như hạt mưa nhỏ hòa cùng đại dương bao la, là hơi thở mang theo sự sống của rừng xanh. Cũng bởi một lẽ rằng *“không có gì được sáng tạo đơn điệu hoặc cá biệt. Tất cả các pháp trong vũ trụ - vật và tâm - sinh khởi cùng một lúc, tất cả các pháp trong nó tùy thuộc vào cái khác, sự ảnh hưởng của mỗi sự thâm thấu hổ tương và nhờ đó tấu lên bản nhạc giao hưởng vũ trụ về sự hài hòa toàn bộ.”* [3, tr. 12.]

Cảm giác thanh tĩnh lặng sâu nơi núi rừng không chỉ đơn thuần là trạng thái tĩnh lặng, mà còn là một sự thấu hiểu sâu sắc và đầy ý nghĩa: con người và vũ trụ là những mắt xích không thể tách rời, nơi mà lòng trắc ẩn và sự kết nối giữa mọi

sự sống tỏa sáng. Giữa tiếng lá rơi lả tả và tiếng gió thổi nhẹ nhàng, ta như bắt gặp bóng dáng của sự bình an nội tâm, như một vòng tay ấm áp ôm trọn những điều giản dị, khi mà nhịp sống ồn ào dần lắng lại.

Đó thực sự là một lời nhắc nhở chân thành về việc quay về với bản thể của chính mình, tìm kiếm sự hòa hợp và cân bằng để có thể chiêm nghiệm và trải nghiệm hạnh phúc vĩnh cửu. Triết lý sống ấy, giản dị nhưng sâu sắc, như dòng chảy của thời gian, mãi mãi nhắc nhở chúng ta hãy hướng về nhau và về mẹ thiên nhiên, nơi tình thương và sự sống đan xen, hòa quyện trong một nhạc điệu vĩ đại của vũ trụ, nhắc nhở mỗi con người rằng bình an không phải là mục tiêu tìm kiếm bên ngoài, mà chính là một trạng thái tồn tại bên trong ta, nơi mà ta có thể dễ dàng tìm thấy nếu biết lắng nghe và thấu hiểu.

5. Vui vẻ trong đơn giản

Trong ánh bình minh êm dịu, giữa núi rừng tĩnh lặng, hình ảnh nhà sư hiện ra như một tâm hồn tự tại, thanh thản giữa không gian rộng lớn của thiên nhiên. Những câu thơ cuối cùng, *“bao nhiêu thú vị trong đó không ai hay,/ Mặc cho nhà sư trong núi vui đến sáng,”* như dòng suối chảy giữa thiên nhiên, bộc lộ niềm vui sâu lắng và chân thật của ông. Niềm vui ấy tựa như những cơn gió nhẹ mang theo hương thơm của cỏ cây, không phải từ những điều quyền lực hay phức tạp, mà xuất phát từ sự hòa quyện với thiên nhiên, từ từng hơi thở trong trẻo và từng giọt sương long lanh trên lá.

Nhà sư thấu hiểu rằng hạnh phúc thường hiện hữu trong những khoảnh khắc bình dị nhất, nơi mà tiếng gió rì rào và tiếng chim hót vang vọng giữa bốn bề tạo nên một bản giao hưởng bình yên. Đó là sự tĩnh lặng của tâm hồn, nơi mà nụ cười nở trên môi một cách tự nhiên, không cần đến lý do hay điều kiện nào. Vì *“giá trị bất hủ của đạo Phật chính là ở chỗ nó vạch ra con đường cụ thể giúp cho mỗi người chúng ta trở thành con người hoàn thiện, con người sống hạnh phúc và tự do, con người mẫu mực về trí tuệ và tình thương rộng lớn”*. [1, tr. 112.] Cuộc sống giản đơn dẫn tới an lạc, cho phép chúng ta tìm thấy bản thân mình giữa nhịp sống hối hả và bộn bề của xã hội hiện đại. Nhà sư nhắc nhở chúng ta về những giá trị tốt đẹp, những điều nhỏ bé mà thường ngày ta dễ dàng bỏ qua, khuyến khích mỗi người sống chậm lại, chiêm nghiệm từng giây phút hiện hữu của cuộc đời chính mình.

Chúng ta cần nhận ra rằng, trong sự giản dị, có thể tìm thấy niềm vui lớn lao, và trong sự tĩnh lặng của tâm hồn, có thể khám phá chiều sâu của hạnh phúc chân thật. Bởi vậy mới nói *“khi tâm hồn hoàn toàn bình an, vắng lặng không còn một chút bóng dáng của khát ái, phiền não, lo âu, chấp ngã, ích kỷ thì đó mới là*

hạnh phúc chân thật". [8, tr. 172.] Đó là một bài học quý giá, kêu gọi con người trở về với những điều nguyên sơ, gần gũi và chữa lành cho tâm hồn giữa dòng chảy của thời gian.

6. Tâm bình thản

Trong bài thơ, ánh sáng của sự thanh thản tỏa ra như làn gió nhẹ thoảng qua, mang đến cảm giác bình yên vĩnh cửu. Tâm hồn trong sạch, không còn dính mắc bởi những lo toan, hiện lên hình ảnh một thiền sư ngồi giữa không gian tĩnh lặng, cảm nhận từng nhịp thở hòa quyện với vũ trụ. Tâm bình thản, như mặt hồ phẳng lặng, phản chiếu vẻ đẹp của cuộc sống mà không bị những cơn sóng dồn dập xô đẩy. Trong từng khoảnh khắc, khi người thiền sư miệt mài thả lỏng sự chú ý và lắng nghe từng âm thanh của đời sống xung quanh, ta thấy được sự nhất quán giữa tâm hồn và thiên nhiên. Qua từng câu chữ, tác giả dẫn dắt người đọc vào hành trình khám phá sự nhẹ nhàng, là bản chất chân thật của tâm hồn con người, thứ không bao giờ bị vơi bớt trong bộn bề lo toan hàng ngày. Chính vì vậy mà *"song song với những cải tạo về phương diện vật chất, loài người cần đặt nặng sự chuyển hóa đời sống tâm thức"*. [10, tr. 168.]

Thiền, không chỉ là những giây phút tĩnh lặng, mà còn là nghệ thuật sống, giúp ta trở về với chính mình, đem lại sự kết nối sâu sắc với thế giới xung quanh. Như trong sách Thiền và phân tâm học tác giả Suzuki có nói rằng *"thiền là sự chuyển hóa đời sống thường nhật của chúng ta thành một thứ nghệ thuật. Chân lý Thiền là cái biến cuộc sống vô vị của ta, một kiếp sống toàn những cái thường tình buồn tẻ, chán nản, thành một nghệ thuật, đầy sáng tạo tính nội tâm chân chính."* [2, tr. 42-43.] Mỗi hơi thở là một nhịp cầu kết nối giữa ta và vũ trụ, mở ra một không gian tâm linh rộng lớn, nơi hay những điều vĩ đại xảy ra từ sự bình dị. Điều này nhấn mạnh rằng, sự thanh thản không chỉ nằm sâu trong bản thân mà còn là tương tác và thấu hiểu với cả tự nhiên và con người xung quanh. Đó chính là mục tiêu cao cả mà mỗi người có thể vươn tới, tìm kiếm nơi lòng mình một khoảng không thanh tịnh, nơi mọi ưu phiền tan biến, nhường chỗ cho sự thấu hiểu và yêu thương. Khi ta đạt được sự thanh thản này, cuộc sống trở nên nhẹ nhàng hơn, với những trải nghiệm sống đọng đầy ý nghĩa và giá trị.

Kết luận

Trong khoảnh khắc tĩnh lặng giữa núi rừng am Thanh Phong, ta như thấy được một vầng sáng của triết lý thiền đang lan tỏa khắp không gian bao la. Bài thơ không chỉ là những dòng chữ khô khan, mà thực sự là nhịp đập của tâm hồn con người, nhẹ nhàng và từ tốn hướng dẫn người đọc vào hành trình sâu lắng khám phá bản sắc nội tâm của chính mình. Mỗi hình ảnh trong thơ đều ẩn chứa một

thông điệp sâu sắc và quý giá, từ cảnh vật yên bình đến những trạng thái tinh tế của nhà sư, người đang dõi theo từng bước trên con đường tìm kiếm sự an lành và giác ngộ.

Khi mọi thứ lắng lại, trong khoảnh khắc tĩnh mịch, ta nhận ra rằng, đằng sau những lớp bụi thời gian, có một thế giới ẩn giấu đang chờ đón chúng ta. Đó là nơi mà mỗi tâm hồn có thể sống hòa hợp với tự nhiên, nơi tìm thấy sự bình yên và khát vọng chân thật của cuộc đời. Bài thơ như một tiếng chuông ngân vang, khơi dậy trong lòng người những cảm xúc thiêng liêng, dẫn lối cho chúng ta trở về với chính mình trong cuộc sống đầy bão tố và bộn bề lo toan.

Hãy để giọt sương sớm trên lá, với ánh sáng lung linh của buổi bình minh, mở ra những khởi đầu mới mẻ. Những hình ảnh sâu sắc ấy không chỉ là lời nhắc nhở rằng sự tĩnh lặng luôn ẩn chứa những điều huyền diệu, mà còn là một cuộc gọi tinh tế, mời gọi chúng ta dừng lại một khoảnh khắc, lắng nghe để cảm nhận, và từ đó, sống một cuộc đời đầy ý nghĩa hơn. Hãy để tâm hồn hòa quyện cùng âm thanh của thiên nhiên, như những làn sóng nhẹ nhàng vỗ về bờ cát, tạo nên một bản giao hưởng của cuộc sống, nơi mà mỗi nhịp đập đều thấm đẫm triết lý thiền.

Tác giả: **Tôn Nữ Thị Tường Vy (Thích nữ Thông Diệu)**

Học viên Cao học Khóa II, chuyên ngành Văn học Phật giáo, Học viện PGVN tại Huế

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Thích Minh Châu (1992), *Hãy tự mình thấp đuốc lên mà đi*, Nxb Tổng hợp TP. Hồ Chí Minh, TP. Hồ Chí Minh.
2. Daisetz Teitaro Suzuki (Như Hạnh dịch) (2011), *Thiền và phân tâm học*, Nxb Phương Đông, TP. Hồ Chí Minh.
3. Daisetz Teitaro Suzuki (Thích Kiên Định chuyển ngữ) (2016), *Đại cương Phật giáo phát triển*, Nxb Tôn Giáo, TP. Hồ Chí Minh.
4. David J Kalupahana (Huyền Tâm dịch) (2021), *Lịch sử triết học Phật giáo: Tương tục và gián đoạn*, Nxb Hồng Đức, TP. Hồ Chí Minh.
5. Thích Thái Hòa (2017), *Niềm tin bất hoại đối với thánh giới*, Nxb Hồng Đức, TP. Huế.
6. Thích Thái Hòa (2020), *Niệm Phật trong thiền quán*, Nxb Hồng Đức, TP. Hồ Chí Minh.
7. Thích Đắc Huyền (2019), *Pháp cú nhà thiền*, Nxb Hồng Đức, Vĩnh Long.
8. Thích Trí Siêu (2012), *Ý tình thân*, Nxb Phương Đông, TP. Hồ Chí Minh.
9. Long Thọ (Cưu Ma La Thập Hán dịch, Thích Thiện Siêu Việt dịch) (1997), *Luận đại trí độ tập 1*, Nxb TP. Hồ Chí Minh, TP. Hồ Chí Minh.

10. Thích Viên Trí (2018), Phật giáo qua lăng kính xã hội, Nxb Hồng Đức, TP. Hồ Chí Minh.
11. Viện văn học (1989), Thơ văn Lý - Trần II, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.